

ritmizirani akordi v I. in II. violinah pred št. 50 se mi zde nekako posiljeni. Posebno fin pa je konec stavka.

Gigue, ki zaključuje delo, je po karakterju prej nekakšen perpetuum mobile in tematsko najšibkejši del skladbe. Izjema je lepo izpeljana medigra (str. 55 in 56). Edini formativni kontrast: *duole* in *triole* — pri tem pa v partituri manjka oznaka za razmerje med njimi — je prešibak in zato stavek nima prave hrbtnice. Virtuoznost daje zato zaključku skladbe edini čar.

Naj zaključim: Švabi je uspelo kljub pravzaprav zelo tradicionalnemu prijemu ustvariti sveže in prikupno delo. Vsebinska nepretencioznost je v lepem ravnovesju s koncertantnimi elementi, ki lahko opravičujejo izvajanje in poslušanje glasbenega dela.

Ivo Petrić

LIKOVNA UMETNOST

TRI RAZSTAVE

RUDOLF KOTNIK IN SLAVKO TIHEC V JAKOPIČEVEM PAVILJONU

Med slikarstvom in plastiko ni točno določene meje. Slika mnogokrat tudi v tehničnem, strukturalnem smislu zajema tri razsežnosti. Kotnikova armirana platna so istočasno slike in reliefi. Tudi plastično oblikovana površina platna ni poslikana, temveč patinirana. Temno magmatsko snov pokriva otipljivo mrežasto tkivo. To je domišljajska tvorba, hkrati pa verna obnova napetosti in polarizacije v mikrosvetu. Nosilka izpovedi je dinamika kristalnih mrež in amorfnih lave. Umetnikov svet je svet materialne strukture.

Kotnikova platna v prvem hipu zbudijo vtis spontanosti domislic. Ko pa skušamo prodreti v bistvo, spoznamo, da se za lahkotnim videzom skrivajo: težak razumski napor, razdvojenost in nemoč. S tega vidika je Kotnikova umetnost iskrena, saj pripoveduje grozljivo resnico. Posameznik je samo člen velikanskega brezdušnega mehanizma, njegovo mesto je s specializacijo točno določeno — tako kot mravlji ali čebeli delavki. Umetnik se skuša upreti takemu pojmovanju in vrednotenju človeka. Zato se zateka vase, v svoj lastni svet. Bori se z izročilom, ga zanika, beži na druge svetove. Tragika tega upora pa je v negaciji lastnih načel. Umetnik skuša svet izpremeniti, vendar se nehote ujame v lastne mreže. Ko misli, da je premagal nečloveško odvisnost in prevrednotil lastno osebnost, si nadene uniformo ter postane kolesce brez vpliva v stroju slikarske mode.

Tudi slikar Slavko Tihec se je odrekel tradicionalnim kiparskim materialom. Posegel je po železu in betonu. Kljub temu pa je kipar — kipar v najboljšem pomenu besede. Njegova plastika obvladuje prostor, ga dimenzionira in poudarja ter v svoj ritem vključuje valovanje zraka. Saj je vzgon osnovni poudarek Tihčevih kiparskih zamisli. Po osnovnem konceptu in zgradbi je plastika podvržena tektonskim principom. Z zlato patino in belino pa kipar teže materije razveljavlja. Masa armiranega betona je jedro, ki s perutmi varjenih železnih palic stremi kvišku: *Mala oblika bele misli otroških sanj* in idealizma. Protipol teh breztežnih sanj je *Temni semafor*. Železno bitje

razžira bolezen — rja — skozi žarčevje pa pobliskava mrenasto oko. To je vizija asketa, ki se kot Boschevi puščavniki neuspešno bojuje z nagoni in materijo. Težka erotika je v Tihčevi umetnosti nasprotje čisti otroškosti.

Vendar je tako Kotnikova kot Tihčeva umetnost preveč razumarska, preveč podvržena trenutnim vplivom, da bi ji lahko zaupali. Želimo si neposredne, preproste izpovedi, saj nam v zbirokratiziranem in zapletenem svetu lahko edino umetnost pove resnico na način, ki je dostopen vsem ljudem — velikim in majhnim.

SODOBNA AVSTRIJSKA GRAFIKA

Počasi spoznavamo, da je velik del sodobne umetnosti zašel na krivo pot. Povratek k figuri in predmetu (vendar ne v smislu obnavljanja optičnih zaznav) je reakcija na neosebni formalizem, ki je izključil poglavitno vrednoto — človeka. To ni korak nazaj, temveč rezultat in izkušnja, zrasla iz dilem in tavanj skozi kaos šestdesetletnega razvoja moderne in modne umetnosti.

Prevladovanje predmetnega, figurativnega žanra v avstrijski grafiki, risbi in akvarelu* ni reakcija na brezličnost ekstremnih »modernizmov«. V nekem smislu označuje bolj kreativno nemoč in prilagajanje tradicionalnemu okusu. Pri nekaterih avtorjih opazimo celo strah pred globljo umetniško problematiko (ki je hkrati tudi družbena) — krivda je verjetno v miljejskih zahtevah in željah naročnikov. Po drugi strani pa je tako stanje rezultat močne tradicije, ki se kontinuirano vleče od oblik biedermeyerske umetnosti, secesije in ekspresionizma do trenutno najplodnejše smeri: surrealizma. Literarna izpovednost in pripoved vedno preglasita obliko. V času, ko občudujemo »spontane kreacije« opic in slaboumnih, nam je srečanje z nepretenciozno, razmišljujočo in anekdotično umetnostjo več kot ljubo.

Ljubezen do pripovedi, pravljice, poetičnega zapisa nepomembnega dogodka, ljubeznivost in otožna nostalgija so poteze, ki so nam blizu. Saj so tako rekoč naše — slovanski delež v avstrijski umetnosti. S hladnim razumarstvom se srečamo le v posameznih primerih (recimo Franz Herberth). Osrednja skupina, hkrati tudi najbolj enotna, so nadrealisti. Umetniki kot so Albert Paris Gütersloh, Ernst Fuchs, Wolfgang Huter, Rudolf Hausner, Rudolf Kolbitch itd., iščejo v okviru tradicije in surrealizma specifični avstrijski izraz. Moramo priznati, da se jim je to v veliki meri posrečilo.

Sploh pa je za avstrijsko grafiko, risbo in akvarel značilna notranja enotnost — nacionalno in regionalno obarvana svojskost. Vendar le redki grafiki presežejo lokalno, provincialno raven. To je umetnost, ki sprejema vplive in jih prekvaša, vendar ostaja zaprta sama v sebi, ker navzven ne vpliva — ne zmore toliko notranje moči, da bi preseгла lastne zahteve in hotenja.

---

* Razstava v Moderni galeriji v Ljubljani.

POTOPLJENE VEJE

Oblikovna govornica moderne umetnosti nam je prešla v meso in kri. Zato nismo presenečeni nad nobeno novostjo. Te, skoraj lahko rečemo, apatije, nam grafik in slikar Milivoj Nikolajević* ne prežene. Ciklus grafičnih listov na temo potopljenih vej (tako nam vsaj pripovedujejo naslovi posameznih grafik) nas preseneti dvakrat. Prvič ob bežnem pogledu (prijetno) in drugič, ko skušamo mimo vizualnih vtisov sprejeti še čustvene in razumske (neprijetno).

Nikolajević je mojster optičnih grafičnih efektov. Kaligrafske forme osredotoča v sredino belega ali toniranega lista. Kompozicija priča o okusu in razgledanosti. Vendar nas bolj zanima, kaj se pravzaprav skriva za temi oblikami.

Milivoj Nikolajević je stilizirano predmetnost prestiliziral v suho abstrakcijo — iz določene veje v vodi je skonstruiral znak za vejo nasploh. Za neki likovno zanimivi objekt je iznašel piktografski simbol — ta je le mrzel znak, črka nekega zasebnega črkopisa. Teh črk pa ni znal zlitih v besede, v izpoved. Otale so kot surov, neizrabljen material.

Ko zvemo, da je slikar doma v Vojvodini ob blatni Tisi in Begeju, začnemo grafiko dopolnjevati sami. Sliko dopolnimo z najenostavnejšimi asociacijami, ki jih v nas zbudi beseda veja ali voda ali pa kombinacija obeh. Vendar bi za tak (žal, silno skromen) vtis zadostoval že sam naslov grafike — potopljene veje.

Tako kot ob črki A (alef — bik) ne pomislimo na etimologijo, tako tudi ob Nikolajevićevi grafiki doživimo komaj kaj več kot ob ogledovanju silno lepo narisanih črk abecede.

Ivan Sedej

POLEMIKA

»PROBLEMATIČNI« ERNST BLOCH

V »Problemih« (2. št.) sta Franc Zadravec in Božidar Debenjak vsak s svojim člankom na enak način izrazila težave, ki sta naletela nanje v mojem eseju o Ernstu Blochu, priobčenem v »Naši sodobnosti« (marec 1962).

Njune formulacije govorijo jezik kritikov, ki Blocha odklanjajo. Rugard Gropp, vzhodnonemški marksistični profesor, je julija 1955 Blocha proslavljal »kot najpomembnejšega borca in predstavnika novega, socialističnega humanizma med sodobnimi nemškimi filozofi, kot misleca optimizma brez iluzij, upanja, povezanega z znanjem«, že aprila 1957 pa ga je moral zavreči kot »socialistično« in »marksistično« »zakrinkanega eksistencialista«, kot »revizionista«, ki hoče z bojem »zoper dogmatizem, shematizem in vulgarni materializem« uničiti dialektični materializem, predvsem pa ga je moral obsoditi kot misleca »z religioznim temeljnim značajem«. Tako je moral storiti tudi Johannes Heinz Horn, očitek religioznosti je razpredel in ugotovil, da je

* Razstava vojvodinskega slikarja in grafika Milivoja Nikolajevića v Mali galeriji.